

Zemřela Kleopatra po uštknutí hadem?¹

Smrt egyptské královny Kleopatry 12. srpna roku 30 před naším letopočtem je dodnes zahalena tajemstvím, které láká umělce i historiky. Jak to vlastně bylo? Uštknul Kleopatru had, kterého si nechala přinést nebo se vše seběhlo jinak? A jak poznat, který zdroj je nejbližší pravdě?

Kleopatra (69 př.n.l. – 30 př. n. l.) byla egyptská královna pocházející z dynastie Ptolemaiovců, kteří vládli v Egyptě od roku 332 př.n.l.).

Už v osmnácti letech se stala spoluvládkyní svého otce. Později se jí podařilo spojit se s římským panovníkem Caesarem. Po jeho smrti navázala blízký vztah s dalším významným představitelem Říma Markem Antoniem. Oba podlehli jejímu kouzlu.

Když se rozpoutal boj o nadvládu nad římskou říší podlehli Antonius a Kleopatra pozdějšímu římskému císaři Augustovi. Kleopatra uprchla do Alexandrie a pokoušela se vyjednávat s vítězem, aby zajistila vládu pro své děti. Když její plán ztroskotal, spáchala sebevraždu. Po její smrti byl Egypt zcela ovládnut a včleněn do Římské říše.

Volně podle: REBENICH, Stefan. Antika: 101 nejdůležitějších otázek. Velké Bílovice 2007.

¹ <https://sheg.stanford.edu/history-lessons/cleopatra>

Zdroj A: Michelangelo



Cleopatra, Michelangelo, 1534 n.l.

Zdroj: Michelangelo (Malíř). (1533-1534). Kleopatra [Malba],
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Michelangelo,_Cleopatra.jpg

Zdroj B: William Shakespeare, divadelní hra Antonius a Kleopatra

Kleopatra: (K zmiji, kterou si přiloží na prsa) Hád'átko, svým ostrým zubem přetni spletitou nit života. No tak, ty blázínku, rozzlob se, kousni. Kdybys mohlo mluvit, slyším, jak říkáš: „Caesare, jsi osel. Prohrál jsi!“

Charmian (členka Kleopatřiny družiny): Hvězdo východu!

Kleopatra: Buď tiše! Nevidíš na mých prsou děťátko, uspávající chůvu?

Charmiana: Pukni srdce!

Kleopatra: Sladký jak balzám, něžný, roztomilý – Antonie! – Tebe si vezmu taky. Druhou zmiji přiloží k paži. Proč zůstávat – Zemře.

Zdroj: William Shakespeare, Antonius a Kleopatra (překlad Josefa Joska, 2006). Hra Williama Shakespeara byla poprvé publikována v roce 1623 n.l.

Zdroj C: Plutarchos, Život Antoniův (upraveno)

Plutarchos byl řecký historik, který žil v letech 50 - 120 n.l. Sepsal životopisy významných Řeků a Římanů. Zaměřoval se na popis silných a slabých stránek vybraných osobností. Toto je ukázka z jeho životopisu Marka Antonia.

Tu přišel kdosi z venkova s košíkem. Když se strážce zeptaly, co to nese, otevřel košík a ukázal nádobu až po vrch naplněnou fíky. Strážcové se podivili jejich kráse a velikosti a on se usmál a vybízel je, aby si vzali. Oni mu důvěřovali a dovolili, aby je donesl dovnitř.... Vypráví se že s fíky byl přinesen jedovatý had, jenž byl těmi fíky shora přikryt. Tak prý poručila Kleopatra, aby jí to zvíře uštklo, aniž o tom bude vědět. Ale když při odebírání fíků sama uviděla hada, řekla prý: "Tak tady je". A sama si obnažila rameno a nastavila je k uštknutí... Pravdu nezná nikdo. Vždyť se také říkalo, že s sebou nosila v duté jehlici jed a tu jehlici skrývala ve vlasech. Ale na jejím těle nevyrazila žádná skvrna ani stopa jedu... Někteří také tvrdí, že prý na Kleopatřině paži byla spatřena dvě jemná, sotva znatelná bodnutí. Těmto tvrzením uvěřil Octavianus a při oslavě vítězství nad Kleopatrou byl nesen její obraz s hadem, jenž jí visel na paži.

Zdroj: PLÚTARCHOS. Životopisy slavných Řeků a Římanů (český překlad). Praha 2007.

Zdroj D: Cassius Dio (upraveno)

Cassius Dio (164 – 230 n.l.), byl starověký římský historik a státní úředník. Vydal rozsáhlé Dějiny Říma počínaje příjezdem legendárního Aenea do Itálie přes následný rozvoj od založení města až do roku 229 n.l., tedy za období přibližně 1400 let. Často byl velmi nakloněný vládcům, ale k Octavianovi byl kritický.

Octavianus se obával, že by Kleopatra mohla spáchat sebevraždu. Ponechal jí proto všechno její služebnictvo a požádal je, aby na ni dávali pozor. Chtěl se s ní chlubit při oslavě vítězství nad Egyptem. Avšak když někdo ze služebnictva zanedbal své povinnosti, přichystala si Kleopatra téměř bezbolestnou smrt. Oblékla si své nejkrásnější šaty, do rukou vzala symboly své královské moci a tak zemřela. Nikdo přesně neví, co bylo příčinou úmrtí, neboť jediným znamením byly drobné ranky na ruce. Podle některých ukryla jedovatého hada v nádobě na vodu. Jiní tvrdí, že si do vlasů dala jehlici s prudkým jedem, jehož drobná kapka by její tělo otráвила tiše a bez bolesti. Tak nebo nějak podobně tedy zemřela společně se svými dvěma služebnými.

Když se Octavianus dozvěděl o Kleopatřině smrti, byl zaskočen a snažil se ji oživit. Ale když se to s veškerým úsilím nepodařilo, cítil k ní obdiv i lítost zároveň. Velmi ho trápilo, že jejím skutkem byl připraven o slávu svého vítězství.

Zdroj: Cassius Dio: Dio, C. Roman History, s. 39.

Zdroj E: Vědecký časopis Acta Theologica (upraveno)

Níže uvedený text o smrti Kleopatry byl publikován v roce 2006 v článku odborného časopisu Acta Theologica, který se věnuje náboženství a teologii. Autoři textu Francois Retief a Louise P. Cilliers působí na University of the Free State v Jihoafrické republice a věnují se období starověku.

Někteří odborníci tvrdí, že teorie o uštknutí hadem je nepravděpodobná. Mohlo být použito několik druhů severoafrických hadů. Avšak u všech těchto druhů by oblast kolem kousnutí velmi bolela, otekla a krvácela. Kleopatra na sobě ale neměla žádné výrazné známky uštknutí. Na druhou stranu, pokud by se jednalo o kobru, malé kousnutí by rychle vedlo k paralýze a smrti. Aby ale došlo k rychlému usmrcení tří dospělých osob, musela by kobra být minimálně 1,5 až 2 metry dlouhá. Jiní odborníci se ale domnívají, že teorie o uštknutí hadem může být vlastně nedorozumění. V době, kdy Octavianus uspořádal v Římě pochod na oslavu vítězství nad Kleopatrou, byl v průvodu byl nesen její obraz. Kleopatra na něm měla oblečený plášť bohyně Isis a na ruce tradiční náramek bohyně (ovinutého hada). Římští diváci, kteří neznali egyptské náboženské symboly si to mohli vykládat tak, že její smrt byla způsobena hadem.

Je zde také možnost, že Kleopatra a její služebné mohly zemřít kvůli jedu schovanému v duté sponě do vlasů. Velmi smrtící jed, který si nejdříve vzala Kleopatra, poté Charmaina a Iras, by mohl vysvětlovat, proč zemřely tak rychle a bez viditelného zranění. Z mnoha pohledů je toto jednodušší vysvětlení přijatelnější než exotické teorie o uštknutí hadem. Egyptská královská rodina byla pravděpodobně dobře informovaná o účincích různých jedů. Římští autoři tvrdili, že Kleopatra měla nadprůměrné znalosti o jedech a jejich účinku na lidské oběti.

Zdroj: Francois Retief and Louise P. Cilliers, "The Death of Cleopatra," Acta Theologica, Vol.26:2 (2006). <http://historyoftheancientworld.com/2010/10/the-death-of-cleopatra/>